

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

В умовах реформування сучасної освіти впровадження інноваційних технологій та моделей навчання набуває особливого значення. Сьогодні для всіх очевидним є положення - нова освітня парадигма повинна включати оновлення технологій навчання.

В сучасній педагогічній і методичній науці не вироблені загальні підходи до єдиного трактування поняття технологій навчання та не існує однозначно визначеної їх класифікації. Протягом останнього десятиліття з'явилося чимало досліджень, частково чи повністю присвячених сучасним проблемам теоретико-методичного розробки та впровадження різних елементів технологічного компонента педагогічної системи (С.Вітвицька, О. Глузман, О. Пехота, П. Сікорський, І. Смолюк та ін.).

Існує декілька класифікацій технологій навчання, але найпоширеніші, за Н.Нікітіною, є розподіл усіх сучасних технологій на дві групи за їх цільовою спрямованістю [2]. До першої групи входять предметно орієнтовані технології, які забезпечують насамперед засвоєння системи знань, умінь, навичок із дисципліни, тобто змісту даної дисципліни. Друга група технологій – особистісно-орієнтовані технології – реалізує гуманістичні цілі й принципи особистісно орієнтованого навчання.

Технологія навчання – це законодавча педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і володіє вищим ступенем ефективності, надійності й гарантованості результату та має місце при традиційних моделях навчання. Отож, технологія навчання – це не що інше, як вища стадія розвитку методики. Тому якісна мовна підготовка студентів неможлива без використання сучасних освітніх технологій. Сьогодні чільне місце в навчанні посідають інтерактивні методи навчання, які сприяють залученню всіх його учасників у навчальний процес.

Мета статті – виявити ефективні підходи до визначення змісту навчання української мови як іноземної з використанням інформаційних технологій.

Однією з провідних тенденцій сучасної методики викладання української мови як іноземної є пошук шляхів навчання ефективного мовленнєвого спілкування з метою гуманізації навчального процесу. Основним об'єктом вивчення при цьому є мовне спілкування, мовленнєва комунікативна діяльність, яка повинна бути предметом розвитку в процесі навчання мови. При комунікативному підході до навчання ефективного спілкування в центрі уваги знаходиться конкретна мовна особистість з її комунікативними намірами, які втілюються у слова. Необхідність упровадження комунікативного підходу в систему підготовки іноземних студентів обґрунтовується у працях А. Алексюка, Ю. Жлуктенка, І. Зимньої, О. Леонтьєва, І. Зязюна, Н. Нічкало, О. Рудницької та ін. Він дає змогу, на думку вчених, індивідуалізувати цілі та зміст навчання. Відібрати адекватні методи й засоби, створити необхідні умови для навчальної та професійної діяльності студентів, а також розвивати всі чотири види мовленнєвої діяльності. Основною метою підходу є формування комунікативної компетенції студента-іноземця – умінь продукувати стилістично диференційоване зв'язне усне або письмове висловлювання. Комунікативний підхід дає викладачу більше можливостей навчити студентів моделювати мовленнєві взаємодії, використовувати мову як засіб соціальної дії і взаємодії в умовах різних ситуацій спілкування.

У лінгводидактиці використовують терміни "оволодіння мовою" та "вивчення мови". Ці терміни часто вживаються у різних значеннях. Однак більшість науковців сходяться в тому, що термін "оволодіння мовою" може використовуватись як загальний або спеціальний термін: 1) для визначення мовлення не носіїв мови у світі сучасних теорій універсальної граматики; 2) для визначення природних знань і здатності використовувати нерідну мову, що є результатом прямої експозиції тексту або прямої участі в комунікативних актах (подія).

"Вивчення мови" може використовуватись як загальний термін або зводиться до процесу, в якому досягнення мовленнєвих умінь є результатом спланованої діяльності, особливо під час формального вивчення в умовах навчального закладу.

Дехто з учених вважає, що людських здібностей до опрацювання інформації цілком вистачає для того, щоб людина сприймала достатньо зрозуміле для неї мовлення в процесі оволодіння мовою і була здатна використовувати її як для розуміння, так і для продукції. На їхню думку процес "оволодіння" недоступний для спостереження або інтуїтивного пізнання, і це не може полегшуватись свідомою діяльністю за допомогою методів чи то викладання, чи то учіння. Тому для студентів слід створити якомога багатше лінгвістичне середовище, в якому відбуватиметься викладання.

Однак є й учені, які дотримуються думки, що, крім забезпечення зрозумілого сприйняття, необхідна участь у комунікативній інтеракції, а також адекватні умови для розвитку мовлення. Проте студенти, які вивчили необхідні граматичні правила і словник, будуть здатні розуміти й використовувати мовлення у світі попереднього досвіду та загального змісту без потреби в вправданні. Натомість студентам-іноземцям необхідна контекстуалізована і зрозуміла мова на стадії сприйняття так само як і можливості використовувати мову інтерактивно. Тому ми пропонуємо використання в процесі навчання української мови активні методи навчання, які стимулюють цікавість студентів до всього нового та прагнення до самонавчання і саморозвитку.

В основі інтерактивних технологій лежать такі форми навчальної діяльності студентів: фронтальна, парна, індивідуальна та групова. Вони пронизують увесь навчальний процес. Ці форми відрізняються одна від одної кількістю зайнятих учнів і способами організації роботи. Ми зупинимось тільки на деяких з них.

Ефективність сучасного навчання української мови як іноземної залежить від уміння викладача обрати відповідні методи чи прийоми вивчення в конкретній ситуації на кожному занятті, застосувати оптимальні педагогічні технології, які б проєктували досягнення кінцевих цілей заняття, сприяли б якісному засвоєнню матеріалу, виробляли міцні знання, уміння і навички.

Навчання української мови іноземних студентів неможливе без наявності певних умінь. Для розкриття шляхів і методів формування мовленнєвих умінь студентів-іноземців необхідно перш за все з'ясувати, які саме вміння необхідно формувати і вдосконалювати, та визначити характерні ознаки цих умінь. В.С. Коломієць пропонує таку класифікацію мовленнєвих умінь:

1. Мовленнєві вміння, необхідні для озвучення мови: уміння володіти різноманітними властивостями голосу (силою, висотою, темпом, гнучкістю); уміння володіти нормативною дикцією, характерною для усного мовлення; уміння підпорядковувати правильне дихання структурі й логіці висловлювання.
2. Мовленнєві вміння, необхідні для передачі своєї думки: уміння добирати адекватні до задуму слова; уміння користуватись реченнями відповідно до норм мовлення; емоційно-образні мовленнєві вміння, за допомогою яких здійснюється емоційно-експресивний вплив на слухача.
3. Мовленнєві вміння, за допомогою яких здійснюється корекція поведінки: уміння оперативної і доцільно включатись у мовленнєву взаємодію, що диктується певною ситуацією тощо [1].

Серед пріоритетних методичних засобів формування мовленнєвих умінь на заняттях з української мови чільне місце належить ситуативним завданням, які повністю відповідають меті й змісту сучасної мовної освіти та комунікативно-діялісному підходу до навчання.

Створення ситуативних завдань є наслідком практичної реалізації мовленнєвої діяльності з метою формування комунікативних умінь. Для цього потрібно: урахувати ситуацію спілкування, адресата мовлення, мету і місце спілкування; уміти обирати потрібні мовні засоби з урахуванням усіх складників мовленнєвої ситуації; уміти сформулювати основну думку, зв'язне висловлювання.

Формуючи подібні вміння, слід звернути увагу на створення нестандартних мовленнєвих ситуацій. Ситуативні вправи в цьому випадку мають перевагу над звичайними навчальними вправами тому, що не вимагають додаткового часу для реалізації комунікативно-мовленнєвих завдань. Їх можна використовувати на всіх заняттях. Ситуація мовлення сприяє усвідомленню основних граматичних понять. Наприклад, мовленнєві ситуації "Консультація в терапевта", "На прийомі в стоматолога" та ін.

Оскільки діалогове навчання лежить в основі інтерактивних технологій, то в його процесі студенти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу ситуації. Основу таких технологій становлять групові форми навчальної діяльності, робота в групах, парах.

Суть інтерактивних технологій полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх, хто навчається. У процесі застосування інтерактивних технологій моделюють реальні життєві ситуації, пропонують проблеми для спільного розв'язання, використовують рольові ігри. Наприклад, мовленнєві ситуації "Лікарня", "Аптека", де студентам пропонують розподілити ролі між собою та пограти в гру.

Рольова гра є активним методом навчання, засобом розвитку комунікативних здібностей студента. Вона пов'язана з інтересами студентів, є засобом емоційної зацікавленості, мотивації навчальної діяльності. Рольова гра допомагає подолати мовні бар'єри студентів, значно підвищує обсяг їхньої мовленнєвої практики. Це навчання в дії. Такі методики забезпечують глибоке вивчення і засвоєння матеріалу. Студенти-іноземці опановують усі рівні пізнання (розуміння, застосування на практиці, аналіз, синтез, оцінку), що формує стабільні знання.

Учені (Т.І.Олійник, В.Л.Скалкін та ін.) досліджували місце рольових ігор у навчанні діалогічного мовлення. Так, В.Л.Скалкін описує їх метод. На його думку, "робота за методом ситуативних ролей передбачає певну ігрову, мовленнєву діяльність, коли дитина реагує на ситуацію, обстановку, уведення в гру відповідно до прийнятої на себе ролі - маски. Рольова гра сприяє вирішенню завдань мотиваційно-стимульованого, навчального, орієнтувального і виховного характеру" [4, с.62]. В.Л.Скалкін переконаний, що "правильне використання методу ситуативних ролей і рольових ігор сприяє розвитку умінь непередбаченого (спонтанного) мовлення, емоційно забарвленого діалогізування" [4, с.63-64].

Т.І. Олійник розглядає "рольову гру як різновид мовленнєво-ігрової діяльності з двох точок зору: як навчальну або дидактичну гру, вона поєднує в собі риси ігрової і навчальної діяльності; у навчанні ж мовлення вона є насамперед мовленнєвою діяльністю, у ході якої програються різноманітні соціальні та міжособисті ролі, реалізуючи при цьому як вербальні, так і невербальні засоби спілкування" [3, с.4]. Визначено позиції учасників діалогу в грі. Так, з позиції студентів рольова гра є ігровою діяльністю, у процесі якої виконуються певні ролі. Метою такої гри є здійснювана діяльність – гра, причому, вмотивованість дії полягає у змісті діяльності, а не поза її межами. Навчальний характер гри не усвідомлюється. З позиції ж педагога – рольова гра є формою організації навчального процесу, зокрема процесу навчання діалогічного мовлення, її метою є формування в студентів мовленнєвих навичок і умінь. Т.І. Олійник подає структуру рольової гри, яка охоплює ролі, навчально-мовленнєву ситуацію (за ступенем самостійності може бути керованою, спрямованою і вільною) та рольові дії (вербальні і невербальні). Гра виконує навчальну, орієнтовну, мотиваційно-стимульовану, компенсаторну, виховну функції, тобто є поліфункціональною. Автор класифікує рольові ігри таким чином: за навчальною метою (на засвоєння основних видів діалогічних єдностей, мікродіалогів, різних типів діалогів); за кількістю учасників (парні та групові); за рівнем самостійності (керовані, спрямовані, вільні). Окрім цього, нею розроблено методику навчання діалогічного мовлення засобами рольової гри, визначено етапи навчання, режим роботи, методичну систему навчання [3].

Підкреслюючи значення рольових ігор, В.М. Філатов твердить, що вона усуває почуття втоми, створює емоційний настрій, сприятливий для навчальної діяльності. Рольова гра готує до прийняття в майбутньому соціальної позиції дорослого: програвання ролей, навчання спілкування. Конкретна соціальна роль "допускає різноманітність способів її використання", що дає змогу виявити свою індивідуальність та творчі здібності [5, с.58].

Висновки. Отож, впровадження інноваційних технологій у навчання іноземних студентів сприяє кращому рівню оволодіння українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коломієць В.С. Формування професійних мовленнєвих умінь у студентів іноземного походження засобами комплексних дидактичних ігор: автор. дис. канд. пед. наук / В.С. Коломієць. – К., 2001. – 24 с.
2. Никитина Н.Н. Основы профессионально-педагогической деятельности / Н.Н. Никитина, О.М. Железнякова, М.А. Петухов. – М.: Мастерство, 2002.
3. Олійник Т.І. Рольова гра у навчанні англійської мови / Т.І. Олійник. – К.: Освіта, 1992. – С.4-10.
4. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): пособие для учителей / В.Л. Скалкин. – К.: Рад. шк., 1989. – 158 с.
5. Филатов В.Н. Ситуативно-ролевые игры как средство методической подготовки студентов языкового вуза / В.Н. Филатов // Иностр. яз. в школе, 1982. – №4. – С.55-58.

Подано до редакції 07.06.10

РЕЗЮМЕ

Розглянуто нові підходи до навчання української мови студентів-іноземців. Проаналізовано можливості нестандартних мовленнєвих ситуацій та рольових ігор, які створювались на основі комунікативного аспекту навчання мови як пріоритетного.

Ключові слова: сучасні технології, комунікативний підхід, рольові ігри.

Г.Я. Іванишин

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ УСТНОЙ РЕЧИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ РЕЗЮМЕ

Рассмотрено новые подходы к изучению украинского языка студентами-иностранцами. Проанализировано возможности нестандартных речевых ситуаций и ролевых игр, которые создавались на основе коммуникативного аспекта преподавания языка как приоритетного.

Ключевые слова: современные технологии, коммуникативный подход, ролевые игры.

H.I. Iwanyshin

USING MODERN TECHNOLOGIES FOR TEACHING ORAL SPEECH TO FOREIGN STUDENTS SUMMARY

The article presents some new approaches to teaching the Ukrainian language to foreign students. The author analyzes possibilities of non-standard speech situations and role games created on the basis of the communicative aspect of teaching language as a priority one.

Keywords: modern technologies, communication approach, role games.
